

urmărind premierele

„CROITORII CEI MARI DIN VALAHIA” de Al. T. Popescu

la Teatrul de Comedie*

Cred că lucrul cel mai greu e să scrii o bună piesă patriotică. Poate pentru că prima ei calitate trebuie să fie lipsa de ostentație. Ca orice sentiment profund, autentic, și dragostea de țară se comunică discret, aproape fără vorbe. Ea nu așteaptă prilejuri anumite pentru a se manifesta zgomotos, ci străbate, nedeclarată dar concretă, viața de fiecare zi a milioane de oameni, manifestările lor. Face parte din ființa lor, din bucuriile, din grijile, din năzuințele lor. E prezentă în tot ce se creează aici, acasă, pe pământul țării, în tot ce ne încântă, în tot ce ne nemulțumește, cu un cuvânt în tot ce ne privește.

Principalul merit al lui Alexandru Popescu e de a fi scris o asemenea piesă despre *neintrerupere*, adică despre nesfârșita strădanie a oamenilor acestui pământ de a crea, de a îndrepta, de a păstra moștenirea primită de la înaintași, și de a o transmite, îmbogățită, urmașilor.

E mult adevăr în acești *Mari croitori din Valahia*. Sîntem în piesa lui Al. Popescu, noi, cu bunele și cu relele noastre, e acest colț de lume unde geniul creator răzbate uimitor de sub straietele cele mai umile, are de înfruntat năravuri mai vechi și mai noi, dar își face drum, simplu și firesc, deschizînd porți largi spre lume și spre viitor.

În aparent naiva „istorie apocrifă” a Voevodului Basarab și a soției sale Fleur, odrasla a unei ilustre case regale apusene, sînt închise tîlcuri adînci. Autorul este totodată gînditor și escist, pătruns de poezie și spirit polemic. Piesa lui simplă, dar atît de bogată în idei, te cucerește prin sinceritatea cu care privește realități tuturor familiare, prin dragostea față de aceste realități ce ne aparțin, prin ironia și autoironia incisivă, dar deloc supărătoare, tocmai pentru că face parte integrantă dintr-o mare dragoste. Numai cine își iubește foarte tare țara își poate permite să nu treacă cu vederea „gropile” ce mai sînt de astupat. În simbolul „gropilor” din mijlocul drumului, sînt de fapt cuprinse toate metehnele adunate de-a lungul timpului, care au împiedicat sau întîrziat mersul înainte așa cum se cuvine unei țări minunate, a unor oameni minunați. *Croitorii cei mari din Valahia* își îndreaptă ascuțișul polemic, în cîteva direcții și în mod diferit, împotriva unor asemenea metehne, împotriva neîncredătorilor în geniul creator al poporului, împotriva disprețului străinului care nu cunoaște și privește de sus această Valahie atît de contradictorie, dar îi descoperă pînă la urmă cu uimire pe „croitorii cei mari”. Ei sînt mult mai mulți decît cel care confecționează hainele domnești, ascunzîndu-se sub firma „furnizorului” însuși al dogelui Venetiei. După cum piesa spune mult mai mult decît farsa jucată de Voevod Doamnei Fleur cînd îi aduce mult doritele „rochii de la Paris”, de fapt tot opera aceluiași croitor valah. „Marii croitori” ai lui Al. Popescu sînt de fapt *marii creatori*, toți cei care croiesc țării drum în istorie, de la modestul Călugăr-poet și Tăranul-sculptor la însuși Voevodul Basarab. E în atmosfera piesei ceva din acel eminescian „Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul”. Ca punct de pornire, bineînțeles. Aci e vorba de un altfel de război, despre

* Regia : Lucian Giurchescu. Scenografia : Dan Nemțeanu. Distribuția : Aurel Giurumia (Părintele Capelan); Mihai Fotino și Eugen Racoți (Călugărul-poet); Sanda Toma (Doamna Fleur); Amza Pellea și Mircea Albușescu (Voevodul Basarab); C. Băltărețu (Sculptorul); Eugen Racoți (Copilul de casă); Val. Plătăreanu (Marele Croitor); C. Vintilă (Marele Spătar); Candida Stoica (Vistiernicul); Costel Constantinescu (Sfîntul Episcop); Rozalia Avram (Prima jupineasă); Ina Don (A doua jupineasă); Dorina Done (A treia jupineasă); Livia Hanuțiu (A patra jupineasă); N. Turcu (Primul călugăr); Gh. Crișmaru (Al doilea călugăr); Radu Cazan (Al treilea călugăr); Gh. Șimonea (Al patrulea călugăr).

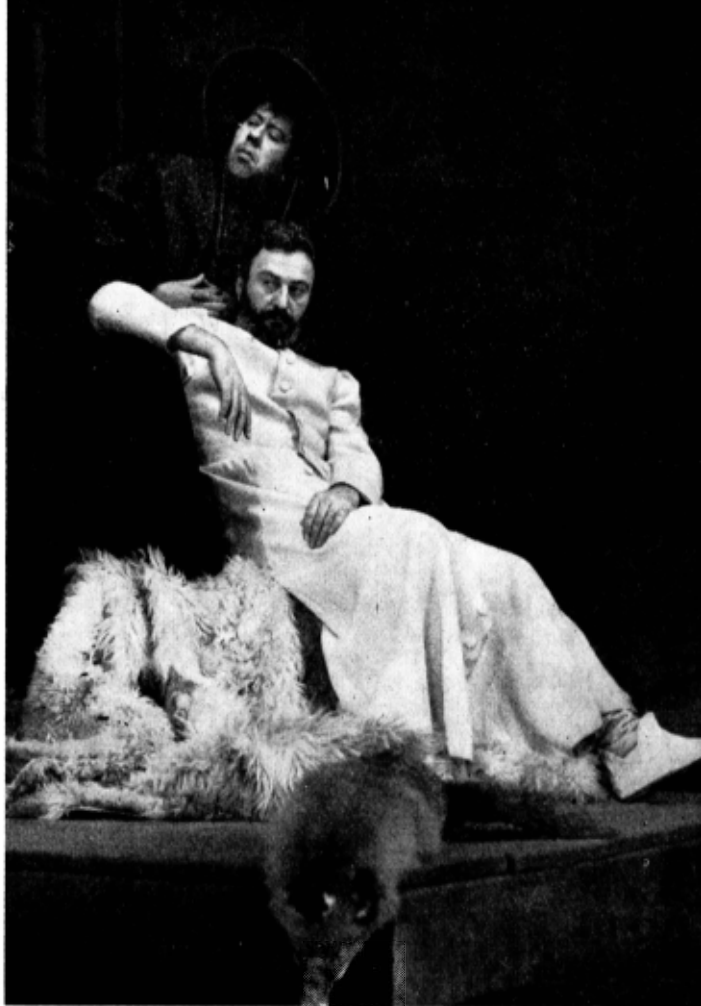
**Mihai Fotino (Călugărul-poet)
și Aurel Giurumia (Capelanul)**

marele război pentru a pune în valoare întreaga bogăție existentă sub o sărăcie impusă de vitregia veacurilor și alimentată de nepăsarea din „răspărul Balcanilor, pe la periferia Bizanțului, unde tot ceea ce se întâmplă este obiect de glumă“, ca să folosesc cuvintele lui Gelu Ruscanu, parafrazate de Camil Petrescu după cunoscuta expresie a lui Raymond Poincaré (motto la „Craii“ lui Mateiu Caragiale).

Lucrarea lui Al. Popescu oferă bogate posibilități de spectacol, posibilități plener puse în valoare de echipa Teatrului de Comedie, condusă cu mână sigură de Lucian Giurchescu. Calitatea primordială a punerii în scenă mi se pare aceea de a fi găsit tonalitatea cea mai adecvată textului prin crearea unei atmosfere de noblețe populară, de joc la limita dintre comic și grav, de împletire a unui cald și neostentativ lirism cu o inteligență și subtilă polemică, în egală măsură îndreptată împotriva subaprecierii valorilor naționale și a obstacolelor ce stau în calea afirmării îndrăznelii creatoare și deschizătoare de drumuri.

Ca de obicei, Giurchescu a avut în Dan Nemțeanu un fidel colaborator, ale cărui soluții scenografice au creat un cadru de joc sugestiv și funcțional de natură a da relief și dinamism prin varietatea planurilor de desfășurare a acțiunii,

**Aurel Giurumia (Capelanu!) și
Amza Pellea (Voevodul Basa-
rab)**

chiar celor mai statice momente. De această calitate, ca și de darul lui Giurchescu de a anima, printr-o bogată paletă de acțiuni fizice și nuanțe interpretative sugerate actorilor, chiar și un dialog ce se prelungește dincolo de necesitățile ritmului scenic, a avut de profitat piesa lui Al. Popescu, mai ales în lungile discuții dintre Capelan și Călugărul-poet, poate cele mai frumoase și profunde din punct de vedere literar, dar care fără o solidă susținere de mijloace scenice (și bineînțeles actoricești) ar fi trecut rampa cu oarecare dificultate. Dacă în spectacolul Teatrului de Comedie tocmai aceste dificile părți se ascultă cu cea mai mare atenție, cu emoție, se savurează poantele polemice ale duelului de idei dintre cele două personaje, este pentru că regia a dat o importanță principală acestei dispute ideologice, politice, umane, făcând din ea coloana vertebrală a spectacolului. E drept că hotăritoare a fost aici contribuția interpreților. Despre Mihai Fotino cred că trebuie vorbit în primul rând. Ca și în cazul colaborării Giurchescu-Nemțeanu, sint evidente roadele îndelungatei colaborări Giurchescu-Fotino. Pentru a doua oară în actuala stagiune, acest talentat și harnic actor realizează sub „bagheta” lui Giurchescu o creație cu totul ieșită din comun, definitivă pentru personalitatea sa artistică, pentru multitudinea și varietatea mijloacelor sale, vădite parțial de-a lungul anilor, azi însă manifestându-se deplin încheiate, cu o matură stăpânire profesională.

Sanda Toma (Doamna Fleur)
și Mircea Albulescu (Voievodul
Basarab)

E vorba despre două compoziții complet diferite ca factură: Edouard din *Ucigaș fără simbrie* și Călugărul-poet din *Croitorii cei mari*... Dacă personajul lui Eugen Ionescu ridică în fața sa destule dificultăți, mai cu seamă prin inedit față de „genul Fotino” (și aici e meritul lui Giurghescu de a-l fi distribuit de-a lungul colaborării lor în foarte variate roluri, dându-i posibilitatea unei largi game de valorificare a personalității), Edouard oferea însă o partitură propriu-zis teatrală. În *Croitorii*... rolul este prin excelență *literar*. Din alt punct de vedere, Călugărul-poet poate fi ușor caricaturizat, dacă se dă candorii sale o pondere exagerată, asta neimpietind numai asupra personajului, dar și asupra întregului echilibru ideologic al piesei, tocmai pentru că are de susținut un

permanent duel cu argumentele Capelanului, aparent solide și convingătoare („logice”) în ce privește țara noastră și poporul nostru, duel cu atât mai dificil cu cât și rolul e excelent scris, bogat caracterizat și de un comic gras. Fotino a construit rolul Călugărului-poet cu o excepțională finețe, reușind ca de sub aparența săracă și ușor ridicolă, să răzbată un uriaș zăcămint de cinste, omenie, bună-credință și talent, dramatic apăsător de condiții vitrege. E atîta participare, atîta viață în interpretarea personajului, încît el devine însăși imaginea *poetului* care creează, simplu și firesc, versuri extraordinare, fără a-și da seama de valoarea lor. Chiar și versurile argheziene puse de autor în gura personajului, constituind citate destul de lungi în economia rolului (ceea ce teatral vorbind e o rezolvare stîngace și o dificultate pentru interpret), Fotino le rostește cu spontaneitate, dînd impresia că sînt create atunci, acolo, pe scenă, și — deși arhicunoscute — par auzite pentru întîia oară. Cum spuneam, alături de Edouard, Călugărul-poet rămîne nu numai o mare reușită a lui Mihai Fotino, dar dovedește gradul de maturizare al talentului său, posibilitatea sa de a aborda cu egal succes o arie largă de roluri de la comedie la dramă, caracterul său de actor complet. Partener i-a fost Aurel Giurumia (Părintele Capelan), experimentatul actor al Naționalului clujean, aproape necunoscut publicului din Capitală, a cărui angajare în ansamblul Teatrului de Comedie constituie un indiscutabil cîștig. Bogatele resurse ale lui Giurumia, plastica sa cu totul specială, mobilitatea feței, modul foarte personal și colorat de a lansa replica, resurse ce duc la o spontană și totală comunicare cu sala, au fost folosite aici cu măsură, fără îngroșări exterioare (deși rolul se pretează), ci urmărindu-se atît de către interpret, cît și de regizor, echilibrul ideologic de care vorbeam mai sus.

Rolul Voevodului, jucat alternativ de doi actori, Amza Pellea și Mircea Albulescu, a fost creat la premieră de cel dintîi. Cred că alegerea a fost din cele mai fericite, Amza avînd exact datele necesare personajului, în primul rînd acel amestec nativ de robustețe, eleganță și umor, care dă Voevodului său un farmec cu totul aparte și contribuie la acea atmosferă de noblețe populară despre care spuneam că domină tot spectacolul. Pe umerii săi, pînă și simpla sarică țărănească dă impresia unei hlamide voevodale. O admirabilă parteneră i-a fost Sanda Toma, în năbădăioasa Doamnă Fleur. Cu inteligența, verva și feminitatea care-i sînt atît de proprii, ea a creat din micul rol aproape un personaj de comedie clasică. Sînt în spectacol momente cînd duo-ul Amza Pellea—Sanda Toma te face să întrevezi și să dorești cuplul Petruchio—Catarina din *Femeia îndărătnică* a lui Shakespeare. (Ce ar fi dacă, în viitoarea stagiune, Giurghescu ne-ar pregăti o asemenea surpriză?)

Interpretarea sobră a lui Mircea Albulescu s-a apropiat mai mult de reconstituirea figurii unui personaj istoric, pătruns de gravitate și răspundere față de soarta poporului. E o apariție statuară, care comunică încredere în gîndirea și faptele sale.

Cele patru roluri principale sînt armonios încadrate de un ansamblu nu numai cu minuțiozitate pus la punct regizoral, dar solicitat pe tot parcursul spectacolului, de la reliefarea sugestivă a unei simple apariții (foarte bine marcatul moment al Sculpturului — C. Băltărețu) la prezența grupului plin de haz al călugărilor sau a întregului colectiv, mai cu seamă în crescendoul părții a doua pînă la final. În compoziția scenică aproape că nu există suprafețe plate, dar nici supraîncărcate de gaguri, accentele fiind distribuite cu atîta măsură încît și roluri mici ca acelea ale lui Costel Constantinescu sau Candid Stoica (altă bună achiziție a teatrului) se văd. O oarecare dezordine se simte doar în scena de ansamblu pregătitoare a „parăzii modei”; aceasta însă (cu excepția costumelor foarte urite) e deosebit de ingenios realizată, servind total ideea piesei.

Reușita *Croitorilor celor mari din Valahia* inaugurează sub cele mai bune auspicii noua etapă din activitatea lui Lucian Giurghescu, regizor atît de frumos maturizat în teatrul creat de Radu Beligan, teatru unde a repurtat de-a lungul anilor atîtea succese și pe care azi a fost chemat să-l conducă.